

Soubor věcných autorit (SVA)

Předmět: Selekční jazyky
6. 11. 2009

Přednášející: Mgr. Silvie Kořínková Presová
<http://kisk.phil.muni.cz/mgr-silvie-korinkova-presova>

Báze národních autorit NK ČR

<http://sigma.nkp.cz/F/> - databáze AUT

jmenné autority

věcné autority

standard pro věcný popis

Souhrnné informace viz Portál Národní
autority ČR <http://authority.nkp.cz/>

Soubor věcných autorit (SVA)

Soubor ověřených a unifikovaných věcných selekčních údajů, určených pro zpracování a vyhledávání dokumentů s nezbytným odkazovým a poznámkovým aparátem.

Národní standard pro věcné pořádkání

a vyhledávání informací respektující mezinárodní standardy, určený zejména pro databáze s rozsáhlým

Funkce SVA

nástroj pro autoritní kontrolu,
nástroj pro standardizaci a unifikaci
věcných selekčních údajů na
národní úrovni,
podpůrný nástroj pro sdílenou
katalogizaci,
nástroj pro integraci a unifikaci
věcných selekčních jazyků různých
typů,
podpůrný nástroj pro tvorbu
vícejazyčného pořadacího systému;

Při obsahové charakteristice dokumentu se klade největší důraz **na zpřístupnění tematických informací** v dokumentech obsažených, její součástí **v širším kontextu jsou však i údaje formální, geografické a chronologické.**

Proto se soubor věcných autorit skládá z několika **dílčích souborů.**

Dílčí soubory

soubor tematických autorit - je dominantní; základním prvkem jsou tematické lexikální jednotky, mezi nimiž jsou vyjádřeny základní sémantické vztahy, např. *verbální komunikace*

soubor formálních deskriptorů - termíny, označující formu, žánr či fyzické vlastnosti dokumentů, např. *studie, monografie, učebnice, DVD, české romány*

soubor geografických autorit - autoritní záznamy geografických názvů, např. *Česko, Severní Amerika, Brno (Česko)*

Dílčí soubory

soubor chronologických autorit -
standardizovaná podoba zápisu
chronologických údajů, např. *20. stol.*

soubor skupin Konspektu - druhá úroveň
konspektového schématu, SJ používaný
pro hrubou kategorizaci IŽ, např. *316.77*
Informační věda

Nepatří přímo do SVA.

soubor tematických autorit - 31 165

tematických termínů/autorit

soubor geografických autorit - 16 681

geografických termínů/autorit

soubor formálních autorit - 1 511

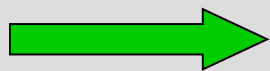
formálních deskriptorů

soubor skupin Konspektu - 584 skupin

Konspektu

(číselné údaje převzaty z Balíková, 2009)

Autoritní prvek

autoritní záznam

příklad autoritního záznamu pro
věcnou autoritu
verbální komunikace

Soubor tematických autorit (STA)

STA obsahuje **autoritní záznamy tematických termínů**.

Slouží jako **zdroj ověřených a unifikovaných záhlaví tematických termínů** označujících abstraktní, konkrétní i specifické entity (události a akce, které nejsou součástí korporativního záhlaví (staroměstská exekuce, 1621) apod.)

Soubor tematických autorit

STA je řízený a měnitelný abecedně uspořádaný soubor věcných selekčních údajů - lexikálních jednotek, mezi nimiž jsou vyjádřeny základní sémantické **vztahy** (ekvivalence, hierarchie, asociace), který je určen ke zpracování a vyhledávání dokumentů a informací v nich obsažených.

Autoritní záznam STA

Vytváří se pro každý preferovaný termín.

Obsahuje následující údaje:

záhlaví tematické autority

temat. autority v sémantickém vztahu

ekvivalentní klasif. znak MDT

anglický ekvivalent

skupina/skupiny Konspektu

poznámky - Definice, vymezení rozsahu

preferovaného termínu je důležitou součástí záznamu tematické autority univerzálního systému, protože v tomto systému se často vyskytují výrazy, které se běžně používají ve více oborech.

Význam znaku MDT v aut. záznamu

Určení dominantního oboru.

Podpora při tvorbě hierarchické
struktury univerzálního souboru.

Podíl na mezinárodní srozumitelnosti
selekčního jazyka.

Kontrola kvality přidělovaných údajů
(důležité ve fázi vzniku STA).

(Národní autority ČR, 2009)

Význam skupiny Konspektu v aut. záznamu

Nepovinný údaj.

Slouží indexátorům k usnadnění rozhodování, do které skupiny Konspektu lze zařadit dokument (kam ve volném výběru umístit dokument), při jehož obsahové analýze jsme použili daný tematický termín jako základní (je z hlediska obsahu dokumentu nejdůležitější).

(Národní autority ČR, 2009)

STA

Není ani tezaurus v klasickém pojetí.

Není ani heslář předmětových hesel v klasickém pojetí

V mnohém se však shoduje s normou ČSN 01 0193 Pokyny pro vypracování a rozvíjení jednojazyčných tezaurů

Typy pojmů

1. konkrétní entity

předměty, věci, jejich fyzické části
(*hromosvody*)

materiály (*platina*)

2. abstraktní entity

činnosti a události (*katalogizace*)

vlastnosti věcí, materiálů nebo činnosti (*krása*)

obory nebo vědní disciplíny (*informační věda*)

3. individuální entity (jednotkové třídy vyjádřené vlastními jmény) (*VirusScan*)

Tvar lexikálních jednotek

substantiva - *knihovnice*

substantivní spojení

adjektivní spojení - *knihovní fondy*

s předložkovou vazbou - *formáty pro authority*

komplexní termín - dvě souřadně spojená
substantiva (není ve shodě s normou)

např. kultura a politika, umění a stát

→ Patrná tendence k **prekoordinaci** při řešení problematiky sousloví.

adjektiva – zejména u odborných botanických termínů

např. *měkkozobí, měkkoploutví*

příslovce (velmi, velice...) – zařazují se, pokud jsou součástí odb. termínu, např. *velmi čisté chemické látky*

slovesa – Nezařazují se ve tvaru infinitivu či přechodníku, substantivní forma, např. *vaření v přírodě, běh ve vodě*.

zkratky a akronymy – Preferuje se rozepsaná podoba, např. *mezinárodní desetinné třídění X MDT [o]*.

časté výjimky u široce používaných zkratk - např. HTML

Volba mezi singulárem a plurálem

počítatelná v plurálu - *města*

výjimka - názvy částí těl, které se v organismu vyskytují jen jednou - *hlava*

nepočítatelná v singuláru- *sníh, vzduch*

výjimka - pojmenování třídy (pokládají-li uživatelé daného systému příslušnou látku nebo materiál za třídu, která má dva nebo více členů) - *voda X vody*

Volba mezi singulárem a plurálem

Abstraktní pojmy v singuláru:

abstraktní entity a jevy: *jazyk, holocaust, 1939-1945*

vlastnosti: *ošklivost*

systemy: *křesťanství, společnost, šovinismus*

aktivity: *šnorchlování*

obory: *španělská filozofie, lingvistika*

ALE

V plurálu: abstraktní pojem jako třída s více nežli jedním členem: *chemické reakce, společenské vědy*

Homonymie, polysémie

Různé významy homonym se důsledně rozlišují:

specifikací termínu - např. *kult osobnosti* x *kult svatých*

uvedením kvalifikátoru (relátoru) v závorce -
součást tematické autority -

např. *pozitivismus (literatura)* x *pozitivismus Praga (motocykly)* x *Praga (tanky)*

Soubor geografických autorit

Soubor geografických autorit obsahuje
autoritní záznamy geografických názvů.

Funkce

Zdroj ověřených a unifikovaných
geografických záhlaví.

Nástroj sjednocení katalogizační praxe v
oblasti geografických názvů.

Umožnění uživateli standardní a komfortní
přístup při vyhledávání informací v
informačních zdrojích.

Soubor geografických autorit

V systému NK se za geografickou autoritu považují standardizované formy

geografických názvů správních celků – států, měst, obcí, např. *Brno (Česko)*

geomorfologických útvarů – např. *Chřiby (Česko)*

geografických názvů různých umělých útvarů:

názvů přírodních památek, např. *Budačina*
(*Česko : přírodní památka*)

názvů naučných stezek

názvů chráněných oblastí

názvů železničních tratí

názvů ulic

názvů mostů

Autoritní záznam geogr. autorit

Vytváří se pro každý preferovaný termín.

Důležité údaje:

záhlaví - preferovaná, standardizovaná forma geografického termínu

geograf. autority v sémantickém vztahu - nepovinný údaj

ekvivalentní klasif. znak MDT

GPS - souřadnice, lokalizace geografické entity na mapě

poznámky - nepovinný údaj, uvádějí se selekční prvky, které nejsou uvedeny v AUT záznamu v jiných pozicích (např. "obec.../část obce... v okrese...") a doplňující informace blíže vysvětlující

Geografický kvalifikátor

Kvalifikátor u názvů měst, obcí

U **jednoznačných geografických názvů** se používá geografický kvalifikátor názvu státu, např. *Brno (Česko)*

Víceznačné geografické názvy měst a obcí - rozlišujícím kvalifikátorem je okresní město např. *Kyjov (Havlíčkův Brod, Česko)*

Kyjov (Hodonín, Česko)

Kyjov (Krásná Lípa, Děčín, Česko)

Kyjov (Žďár nad Sázavou, Česko)

Kvalifikátor u názvů části měst a obcí se vždy používá geografický název města, obce, jejichž je součástí, a název státu

např. *Bohuslavice (Kyjov, Hodonín, Česko)*

Obecný kvalifikátor

řeka, potok, přehradní nádrž, hora, pohoří – kvalifikátor se zapisuje po čárce, např. *Brdy, hory* (Česko), *Abakan, řeka-oblast* (Rusko)

oblast, horní tok, povodí – mezi GEO a kvalifikátorem se píše spojovník, např. *Blovic-oblast* (Česko),

okres, naučná stezka, přírodní památka, chráněná oblast – kvalifikátor se zapisuje po dvojtečce v závorce v pořadí (země : xxxxx), např. *Budačina* (Česko : *přírodní památka*)

Soubor formálních deskriptorů

Soubor formálních autorit obsahuje **autoritní záznamy formálních deskriptorů.**

Funkce

Zdroj ověřených a unifikovaných záhlaví označující žánry a formy dokumentů.

Nástroj sjednocení katalogizační praxe v oblasti forem a žánrů dokumentů.

Autoritní záznam formál. deskriptorů

Údaje:

záhlaví - např. *české povídky*

MDT - např. *821.162.3-32*

angl. ekvivalent - např. *Czech short stories*

sémantické vztahy - kvalifikační práce, např. *bakalářské práce*

Soubor chronologických autorit

Soubor chronologických autorit obsahuje
autoritní záznamy chronologických
údajů.

Standardizace způsobu zápisu
chronologických údajů a jejich užívání.

Autoritní záznamy chronolog. autorit:
záhlaví
ekvivalent
poznámka

Soubor chronologických autorit

Chronologické údaje se používají, je-li nutné specifikovat časové období vztahující se k předmětu/obsahu dokumentu.

Nepřítomnost chronologických údajů v řetězci PH je významotvorný prvek, znamená, že téma bylo zpracováno v celistvosti, bez chronologického vymezení (od počátku do současnosti)

příklad Popravčí a psanecké zápisy jihlavské z let 1405-1457 a Rozhodnutí ve věcech trestních u so

Dva způsoby indexace

prekoordinovaný

NK ČR uplatňuje minimální aplikační syntax - zachovává minimální řetězce předmětových hesel.

postkoordinovaný

Jednotlivé selekční údaje se zapisují zvlášť do příslušných polí.

Pražské jaro v médiích : výběr z dobové publicistiky/Jiří Hoppe

Pražské jaro, 1968

Srpen, 1968

politická publicistika -- Československo

Československo -- společnost a politika

-- 1967-1970

1967-1970

dokumenty

sborníky

PRINCIP PREKOORDINACE

Pražské jaro v médiích : výběr z dobové publicistiky/Jiří Hoppe

Pražské jaro, 1968

Srpen, 1968

politická publicistika

společnost a politika

Československo

1967-1970

dokumenty

sborníky

PRINCIP POSTKOORDINACE

Dva možné způsoby indexace

vyplývají z toho, že se NK rozhodla
pro autorizaci jednotlivých prvků
předmětových hesel
ne celých řetězců přemětových
hesel

PROTO

vznikly dílčí báze tematických,
geografických a formálních autorit
a chronologických údajů

Pravidla indexace pomocí SVA

jazyk předmětových hesel s
minimální aplikační syntaxí - tvorba
PH NK ČR

X

předmětová hesla podle neplatné
normy ČSN 01 0188 (zjednodušeně
CO - JAK - KDE - KDY ... jakou
formou) - dnes se již nepoužívá

Komunismus, levicová kultura a česká politika 1890-1938

Komunisté - kultura - vlivy - studie

Politika kulturní - Československo - r. 1890-1938
- studie

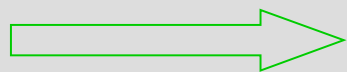
PH podle ČSN 01 0188

komunistické strany -- Česko

kulturní politika -- Česko -- 1890-1938

kultura a politika -- Česko -- 1890-1938

studie

PH NK ČR

Šablona pro tvorbu PH NK ČR

téma

téma - téma

téma - čas

téma - místo

téma - místo - čas

místo - téma - čas

místo - téma

místo - čas

čas

forma

Šablona pro tvorbu PH NK ČR

téma (tematická autorita)

téma (tematická autorita) – téma (tematická autorita/tematické zpřesnění)

téma (tematická autorita) – čas (chronologický údaj)

téma (tematická autorita) – místo (geografická autorita)

téma (tematická autorita) – místo (geografická autorita) – čas (chronologický údaj)

místo (geografická autorita) – téma (tematická autorita/tematické zpřesnění) – čas (chronologický údaj)

místo (geografická autorita) – téma (tematická autorita/tematické zpřesnění)

místo (geografická autorita) – čas (chronologický údaj)

forma (formální deskriptor)

čas (chronologický údaj)

Pes a lidská duše

psi
psychoanalýza
člověk a zvíře
snová symbolika
psi -- mytologické pojetí
studie

jednočlenné heslo
varianta – TÉMA

téma - tematické
zpřesnění

forma - formální
deskriptor

Jak poznám tematické zpřesnění?

V autoritním záznamu tematické autority je možnost tohoto užití uvedena v poznámce.

Příklady:

<http://authority.nkp.cz/vecne-authority/soubor->

domorodci – asimilace

chov hospodářských zvířat -- etické a morální aspekty

jaderné havárie – klasifikace

Česko -- hospodářské poměry

Geografické a chronologické zpřesnění tématu

téma – místo – čas

Geografickou autoritu a
chronologický údaj lze pro zpřesnění
použít vždy (s ohledem na téma
dokumentu).

tematická autorita
chron. údaj

geograf. autorita

kulturní politika -- Česko -- 1948-1989

hudební spolky -- Česko -- 19.-20. stol.

zahraniční politika -- Spojené státy

americká -- 20. stol.

Vzdělanostní společnost? : chrám, výtah a pojišťovna / Jan Keller a Lubor Tvrdý

vzdělávání -- dějiny

vzdělanost -- Česko

vzdělanost -- Evropa

vzdělávání -- sociální aspekty

trh práce -- Česko

vzdělanostní nerovnosti -- Česko
studie

Geografické jméno jako vstupní prvek

geogr. autorita
údaj
↓

temat. autorita
↓

chronolog.
↓

Česko -- politika a vláda -- 1939-1945

Spojené státy americké -- zahraniční

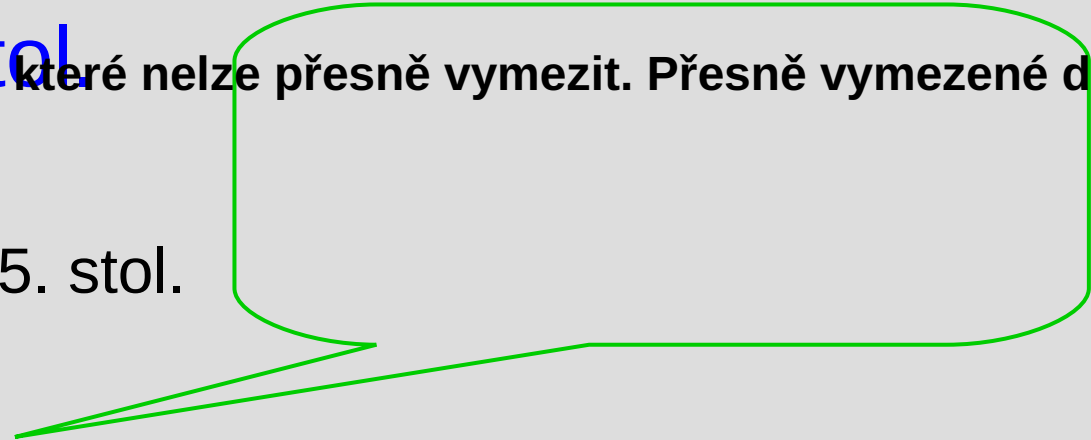
vztahy -- 20. stol.

největších dějinných úseků a úseků, které nelze přesně vymezit. Přesně vymezené dějiny

Česko – dějiny - 12.-15. stol.

x

Česko – dějiny

Povinná a použitá literatura

Balíková, M. 2009. **Focusing on user needs : new ways of subject access in Czechia** [online]. Příspěvek přednesený na předkonferenci IFLA "Looking at the Past and Preparing for the Future", která se konala ve Florencii ve dnech 20.-21. srpna 2009 [cit. 2009-11-02]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/vecne-authority/prezentace-o-vecn>

Balíková, M. 2007. **Soubor věcných autorit** [online]. Jinonické informační pondělky : Prezentace k přednášce ze dne 3.12. 2007 [cit. 2009-11-02]. Dostupné z WWW: <http://uisk.ff.cuni.cz/detail.do?articleId=2755>

Doporučená a použitá literatura

Balíková, M. Harmonizace věcné katalogizace v Česku: sen či realita? [online]. [cit. 2004-09-22].

Dostupné z http://jib-info.cuni.cz/dokumenty/sec2004/sec2004_balikova.rtf

Kotulánová, Z. Role Národní knihovny České republiky při standardizaci věcných selekčních prvků. Brno : Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet knihovnictví, 2006. 116 s. Vedoucí diplomové práce Mgr. Silvie Presová, DiS. (dostupné přes archiv závěrečných prací IS.MUNI)

Národní autority ČR : portál. 2009 [online]. Národní knihovna ČR, 2007-2009 [cit. 2009-11-02]. Dostupné z WWW: <http://authority.nkp.cz/>